

Kommavlinder

Hesperia comma

De kommavlinder is een vrij zeldzame standvlinder. De rups zit doorgaans in een 'tent' van samengesponnen bladeren. Hij is groen tot bruin gekleurd en heeft een donkere kop. De soort is een bewoner van droge schrale open graslanden, duinen en gevarieerde heide met kaal zand. Door het verdwijnen van een open structuur in de vegetatie is hij op veel plaatsen verdwenen.

Levenscyclus en gedrag

De waardplant van de kommavlinder zijn kleine polletjes van schapengras, al zijn er ook meldingen van andere zwenkgrassen, buntgras en struisgras. Als het vrouwtje op zoek is naar een plaats om de eitjes af te zetten, vliegt zij laag boven

de grond. Een geschikt polletje groeit vaak aan de rand van een stukje open zand op een warme en luwe plek. Het vrouwtje is zeer selectief en betast de waardplant met de voorpoten en de voelsprietten. De grote witte eitjes worden afzonderlijk afgezet, bij voorkeur aan de basis van een kleine jonge plant, waar ze ook overwinteren. (MARTENS 1986, THOMAS ET AL. 1986, WARREN & THOMAS 1993).

Omstreeks maart komen de eitjes uit. De rupsen spinnen een tentvormige koker van enkele grassprietten waarin ze soms met meerdere rupsen samenleven. Doordat de rups de bladeren bijeenpint - en geen blad samenvouwt zoals andere dikkopjes dat doen - kan hij op smalbladige grassen leven. De rups verpopt zich in een vrij losse cocon op de bodem.

De eerste vlinders vliegen eind juli. De dichtheid op de

vliegplaatsen kan vrij hoog zijn, zo'n 12 tot 16 vlinders per ha. Kommavlinders drinken geregeld nectar en zijn in de duinen te zien op onder andere akkerdistel, gele composieten, slangenkruid, watermunt of koninginnenkruid, in het binnenland meest op struikhei en kruiskruid. Het mannetje verdedigt een territorium. Vanaf een hoger punt in de vegetatie onderzoekt hij alle vlinders die zijn territorium binnenvliegen. Is het een vrouwtje, dan volgt een korte balts met snelle vluchten. De vlinders paren zittend op de grond. (TAX 1989, VELING 1995D, MAES & VAN DYCK 1999, VAN SWAAY 2003).

Vliegtijd en overwintering

De kommavlinder vliegt in één generatie tussen 21 juli en 25 augustus. De uiterste vliegdata zijn 3 juni en 5 oktober, en

Schraal grasland met open grond op de Zilvensche heide (GE).

Nutrient-poor grassland with open bare patches near Eerbeek (prov. of Gelderland).

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
PWN Velsbroek

er is nog een waarneming van 5 november die niet waarschijnlijk wordt geacht. Hij overwintert als ei.

Leefgebied

De kommvlinder leeft in droge en schrale open graslanden, duinen en gevarieerde heide. Er is een lage vegetatie met polletjes gras aanwezig en hier en daar kale grond. Als de vlinders in deze schrale omgeving onvoldoende nectar kunnen vinden dient er op enige afstand een vegetatie met nectarrijke kruiden aanwezig te zijn, zoals kruiskruiden, distels, koninginnenkruid en watermunt.

Mobiliteit, verspreiding en trend

In de literatuur wordt de kommvlinder weinig mobiel genoemd. De waard- en nectarplanten groeien echter geregeld op een afstand van enkele honderden meters van el-

kaar. Zwervende vlinders zijn op meer dan een kilometer van het voortplantingsgebied waargenomen, in Engeland zelfs op meer dan acht kilometer van een merkplaats. Deze vlinders volgden daarbij een netwerk van open en nectarrijk leefgebied. (THOMAS ET AL. 1986, THOMAS & JONES 1993, VELING 1995D).

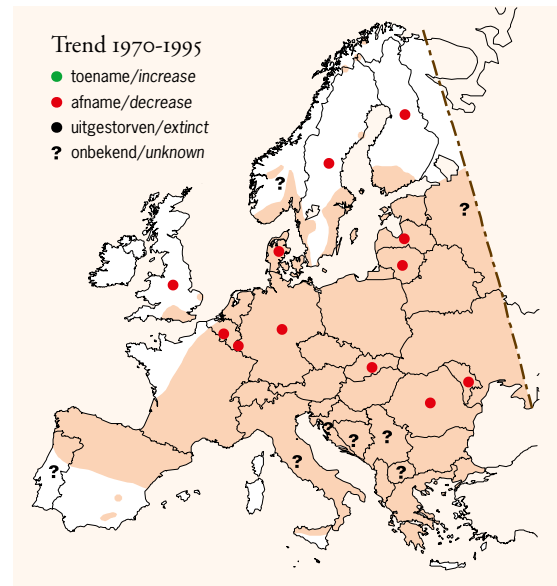
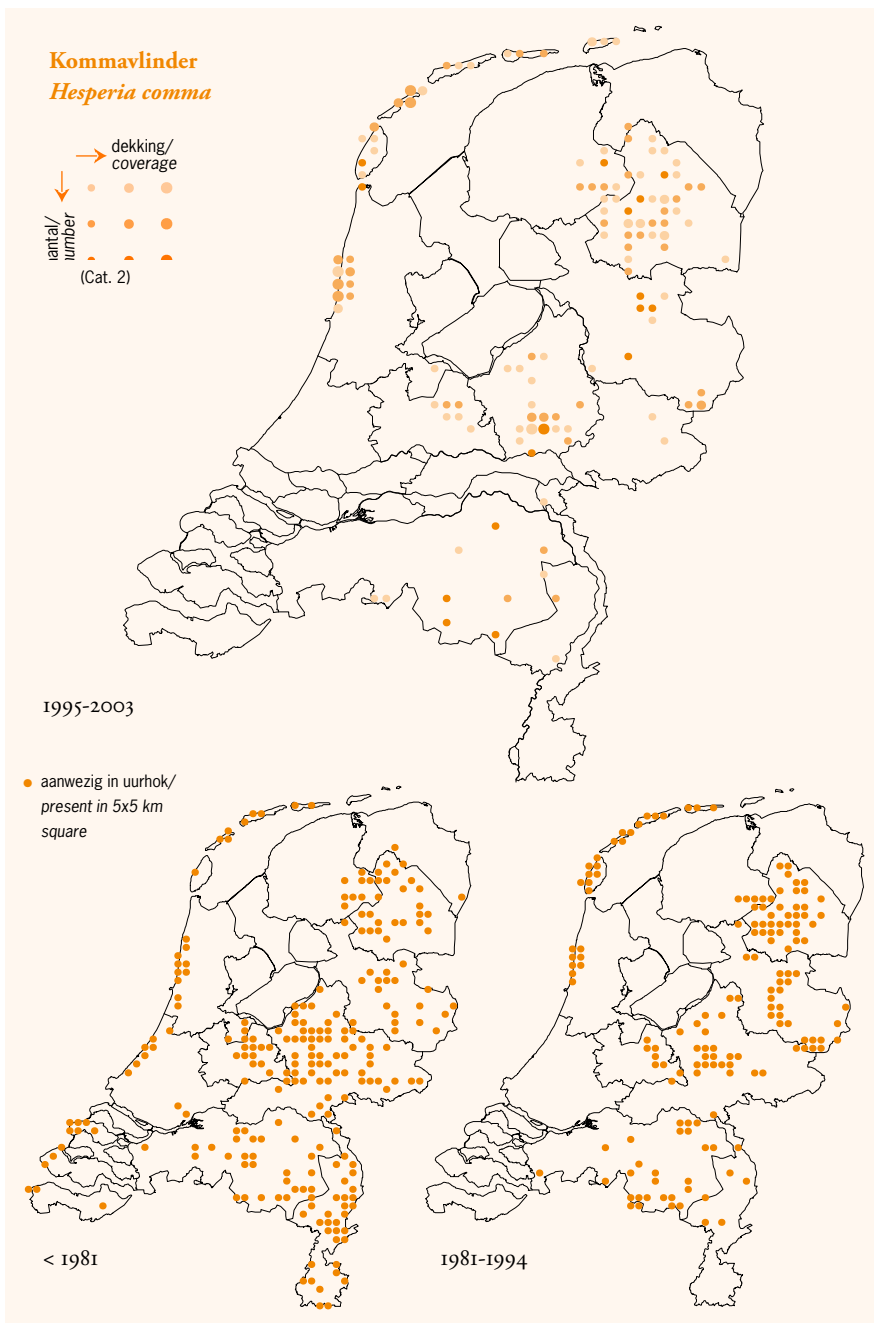
Het verspreidingsgebied van de kommvlinder strekt zich uit van Noordwest-Spanje tot Oost-Azië en Noordwest-Amerika en van Zuid-Scandinavië tot Zuid-Griekenland. In Nederland kwam hij aan het begin van de vorige eeuw op een groot deel van de voedselarme zandgronden, in de duinen en op enkele plaatsen in Zuid-Limburg voor. Tot 1920 was het een algemene soort. Door ontginning van zogenaamde woeste grond nam de omvang van het areaal gestaag af. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is de soort verdwenen uit de Zuid-Hollandse en Zeeuwse duinen, de Gelderse Vallei, de Achterhoek, de Liemers en Limburg. In het dal van de Overijsselse Vecht, Twente, Drenthe, Noord-Brabant en Zuidoost-Friesland komt hij nog voor, maar daar is het aantal vliegplaatsen sterk afgenomen. De meeste populaties zijn nu nog aanwezig op de Veluwe, in de duinen tussen Wijk aan Zee en Bergen en op de Waddeneilanden. Tegenwoordig is de kommvlinder een vrij zeldzame standvlinder met in totaal 35 tot 45 populaties.

Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat de soort een matige afname vertoont en op diverse routes is verdwenen (VAN SWAAY & GROENENDIJK 2005).

Bescherming

De kommvlinder staat als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst van 1995 en als 'bedreigd' op die van 2006. Op Europese schaal is de soort niet bedreigd en over het algemeen is het voorkomen stabiel, hoewel er uit dertien van de 35 Europese landen waar de soort voorkomt een achteruitgang wordt gemeld. Hij staat op de Vlaamse, Waalse, Duitse en Britse Rode Lijst.

De belangrijkste oorzaak van de huidige achteruitgang is verrijking van het leefgebied en afname van de begrazing door konijnen in de duinen. Hierdoor verruigt de vegetatie

Profiel van de kommavlinder

Voedsel rupsen Voornamelijk polletjes schapengras *Festuca ovina* op open plaatsen.

Voedsel vlinders Nectar van struikheide en van onder andere kruiskruiden *Senecio* sp., distels *Carduus* sp., koninginnenkruid *Eupatorium cannabinum* en watermunt *Mentha aquatica*.

Vliegtijd vlinders Eén generatie tussen eind juli en eind augustus.

Overwinteringsfase Ei.

Duur stadia Ei: 180-220, rups: 95-112, pop: 13-24, vlinder: 17-34, rijpsduur eitje: 5-7 dagen.

Leefgebied Droge schrale open graslanden, duinen en gevarieerde heide met kaal zand.

Mobiliteit Weinig mobiel.

Dichtheid Vrij hoog, 12 tot 16 vlinders per ha.

Status Vrij zeldzame standvlinder.

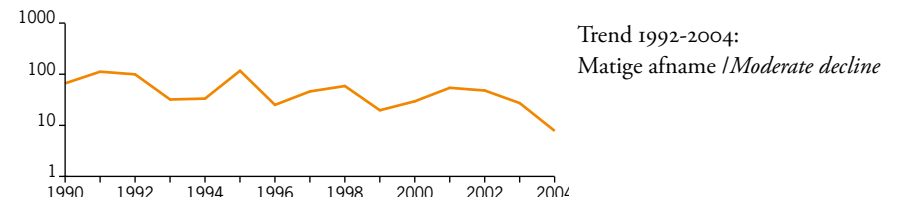
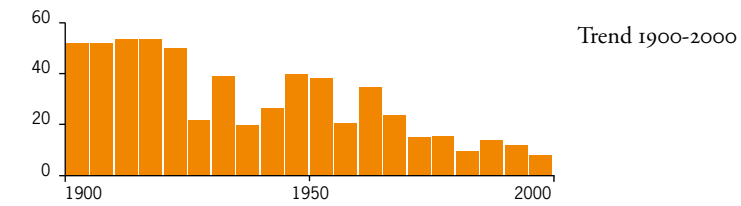
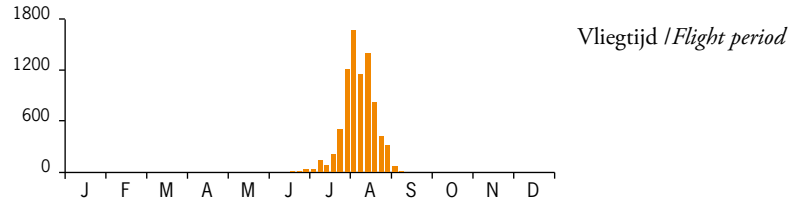
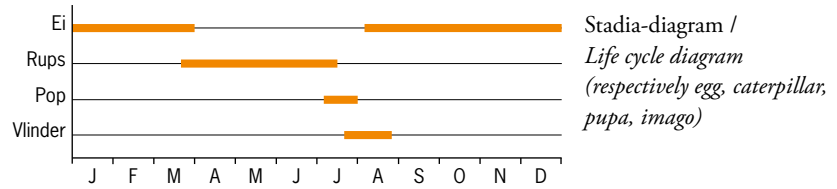
Rode Lijst 1995: kwetsbaar, 2006: bedreigd.

Europese status Niet bedreigd.

Knelpunten verspreiding Dichtgroei habitat, tekort aan nectarplanten.

Verwachting toekomst (Zeer) zeldzame standvlinder.

Beschermingsmaatregelen Behoud schrale vegetatie met open structuur door extensieve begrazing of plaggen; creëren plaatsen met nectarplanten.

en verdwijnt de afwisseling tussen open grond en lage vegetatie. Het is gewenst om in zulke dichtgegroeide vegetaties weer open plekken te creëren. Dit kan door gedeelten te plaggen, te frezen of (tijdelijke) begrazing. Indien zo'n gevarieerde vegetatie hierna niet spontaan in stand blijft, is het mogelijk deze te behouden door middel van extensieve begrazing, gefaseerd maaien of eventueel door in meerjarige cycli kleinschalig te plaggen. Een andere oorzaak van de achteruitgang is een tekort aan nectarplanten in juli en augustus. Dit is op een aantal plaatsen in het binnenland de oorzaak van het verdwijnen van de soort. Door enkele ruige bloemrijke plaatsen met distels en kruiskruid te ontwikkelen, bijvoorbeeld bij wildweiden of langs fietspaden, kan de vlinder weer voldoende nectar vinden.

Toekomst

Als het beheer niet verandert, zal de kommavlinder op (nog) meer plaatsen verdwijnen. Het is dringend gewenst om meer open en gevarieerde graslanden te ontwikkelen op plaatsen waar de soort nog voorkomt. Waar al is begonnen

met dit beheer, zoals op de zuidelijke Veluwezoom, lijkt het behoud van de kommavlinder voorlopig gewaarborgd.

SUMMARY**Silver-spotted Skipper *Hesperia comma***

At present, *Hesperia comma* is a quite rare resident. The species has been declining steadily since the beginning of the 20th century; the Dutch Monitoring Scheme recorded a moderate decline for the 1990s. There are only 35-45 populations left, and it is now categorised as 'endangered' on the Red List. It is found on dry, nutrient-poor grasslands with open, sandy patches. The caterpillars normally feed on small tussocks of *Festuca ovina*. Adults may fly as far as one kilometre from the larval habitat in search of nectar. The species flies in one generation from the end of July until the end of August, and hibernates as egg. Eutrophication has led to the disappearance of mosaic vegetation with its varied open structure, resulting in the loss of habitat. Measures, such as extensive grazing, rotational mowing, and possibly small-scale sod cutting to create bare patches, may stop further decline.